

Вілкі Коллінз

Жінка у білому

Харків
«ФОЛІО»
2023

ПОЧИНАЄ ОПОВІДАТИ ВОЛТЕР ГАРТРАЙТ, УЧИТЕЛЬ МАЛЮВАННЯ З КЛЕМЕНТС-ІННА

I

Це оповідь про те, що може витерпіти жінка й чого може добитися чоловік.

Якби машина правосуддя справді глибоко та безсторонньо розбирала кожну підозрілу справу, якби, лише помірно підмащена золотом, неухильно провадила кожне судове слідство, то події, зображені на цих сторінках, здобули б, напевне, широкий розголос під час судового процесу.

Але в деяких випадках закон і досі, хоч як крути, застається найнятим слугою товстого гаманця, тож і ця історія буде вперше розказана тільки тут. Десь так, як раніше її міг почути суддя, зараз її почує читач. Жодна з істотних обставин, стосовних до розкриття цієї справи, од її початку й до кінця, не буде тут відтворена на підставі чуток. Коли Волтер Гартрайт, що пише ці вступні рядки, опинятиметься ближче, ніж інші, до подій, про які мова, він розповідатиме про них сам. Коли ж він не буде учасником подій, то поступиться місцем оповідача тим, хто особисто знайомий з обставинами справи і хто так само точно й правдиво продовжить його працю.

Отже, оповідачів цієї історії буде кілька душ — як на суді виступає кілька свідків; і мета в обох випадках одна: щонайточніше та щонайдокладніше висвітлити правду і простежити хід подій в цілому, дозволяючи живим їх свідкам, кожному своєю чергою, розповісти про почуте й побачене.

Послухаймо спочатку Волтера Гартрайта, двадцятивосьмилітнього вчителя малювання.

II

Був останній день липня. Спливало довге спекотне літо, і ми, зморені блукальці лондонських бруківок, подумували вже про тіні від хмар над сільськими ланами та про осінні леготи на узбережжі.

Що ж до мене, сердешного, то літо, минаючи, лишало мене в кепському здоров'ї, не в кращому настрої і, сказати правду, майже без грошей. Протягом року я тратив свій заробіток не так обачно, як завжди, й через те розкошування мусив нині перебути ощадливу осінь між материним котеджем у Гемпстеді й моєю власною кімнатою в Лондоні.

Пам'ятаю, вечір був тихий, хмарний, лондонська задуха злягла ще тяжче, й вуличний гамір помалу завмирав. Серце великого міста і маленьке моє неначе билися в унісон, дедалі млявіше, пригасаючи разом із вечірньою загравою. Я відірвався від книжки, над якою більше мріяв, ніж читав її, і вийшов з будинку, щоб податися за місто подихати вечоровою прохолодою. Був якраз один із двох вечорів, що їх я зазвичай пробував із матір'ю та сестрою. Тож я попростував у північному напрямку, до Гемпстеда.

Тут необхідно згадати, що батько мій помер за кілька років до подій, про які я пишу, і що з п'ятьох дітей живі лишалися тільки сестра Сара та я. Батько теж був учитель малювання. Роботящий і заповзятий, він мав великий успіх; ніжно люблячи свою родину й турбуючись про її майбутнє, бо ж, крім його заробітку, не мали на що жити, батько зразу

після одруження застрахував своє життя на значно більшу суму, ніж це роблять інші. Завдяки його дивовижній розважливості й самовідданості мати з сестрою могли й по його смерті не бідувати, як не бідували, поки він жив. Уроки батькові дісталися мені в спадок, і як мені було не тішитися таким початком мого самостійного життя.

Тихі відблиски заграви ще догоряли на найвищих пагорбах, а Лондон унизу вже потонув у темному морі захмареної ночі, коли я підійшов до хвіртки матусиного котеджу. Не встиг я подзвонити, як двері розчахнулись, і замість служниці на порозі з'явився мій шановний приятель, професор Песка, італієць. Він радісно метнувся мені назустріч, пронизливо вигукуючи щось схоже на англійське привітання. Професор і сам собою, і з огляду на подальші події, заслугує на честь бути представленим читачеві. Волею випадку саме з нього почалась та загадкова родинна історія, про яку піде мова на цих сторінках.

Познайомилися ми з професором Пескою в одному багатому домі, де він давав уроки своєї рідної мови, а я — малювання. Про його минуле я тільки й знав, що колись він був викладачем у Падуанському університеті, мусив виїхати з Італії «через політику» (що це означало, він ніколи нікому не пояснював), а тепер ось уже багато років був шанованим викладачем чужоземних мов у Лондоні.

Хоч і не карлик у справжньому розумінні слова, адже з голови до п'ят він був напрочуд пропорційно збудований, Песка був чи не найменший чоловічок, якого я будь-коли бачив не на сцені, а в житті. Привертаючи до себе увагу вже самою своєю зовнішністю, він вирізнявся з-поміж інших смертних ще й нешкідливим дивацтвом. Головною метою його життя стало прагнення зробитися щирим англійцем, аби цим виказати свою вдячність країні, де він знайшов притулок і засоби для існування. Щоб зробити приємність англійському народові, професор вічно носив з собою парасольку й ходив у циліндрі та гетрах. Але цього було замало. Він жадав не тільки виглядати англійцем, а й дотримуватися всіх англійських звичаїв та розваг. Гадаючи, що ми

вирізняємося особливою любов'ю до спорту, цей чоловічок по простоті душевній віддавався всім нашим національним спортивним забавам, твердо переконаний, що їх можна осягти єдиним зусиллям волі, достоту так, як він призвичаївся до гетрів та циліндра.

Я сам не раз бачив, як він сліпо важив своїми кінцівками на лисичому полюванні чи на крикетному полі. А одного разу мені довелося стати свідком, як він, так само сліпо, ризикнув своїм життям на морі біля Брайтонського пляжу.

Ми стрілись там випадково й пішли разом купатись. Коли б ми зайнялись якимось суто англійським видом спорту, я вже б, річ звісна, не випускав професора з очей, та оскільки чужоземці почуваються у воді незгірш англійців, я і в голову не покладав собі, що й мистецтво плавання належить до тих спортивних вправ, котрі Песка вважає за можливе опанувати зразу, одним нападом. Ми попливли від берега, та скоро я завважив, що мій приятель відстав. Я обернувся. З жахом і подивом я побачив самі дві білі ручки між собою та берегом — вони майнули і вмить щезли. Я пірнув за ним: бідолашний чоловічок лежав собі, скрутившись калачиком, у виїмці на дні й здавався таким крихітним, яким я його ніколи не бачив. Я витяг його на поверхню, свіже повітря повернуло його до життя, і з моєю поміччю він піднявся по східцях до своєї кабінки. Професор ще й не оклигав як слід, а вже на нього знов найшла та мана — дивовижне переконання, що він таки вміє плавати. Ще цокочучи зубами, він непевно осміхнувся і заявив, що то, «мабуть, була судома». А коли оговтався цілком, то приєднався до мене на пляжі, й тут його палка південна вдача миттю взяла гору над штучною англійською стриманістю. Він просто оглушив мене нестримним потоком слів гарячущої італійської подяки — вигукував, що віднині хай я розпоряджаюся його життям, що він не заспокоїться, поки не відплатить мені послугою, якої я, своєю чергою, не забуду до кінця днів своїх.

Я щосили намагався зупинити цю зливу сліз та признань, пробуючи обернути все на жарт. Якось мені начебто-таки

вдалося трохи охолодити його перебільшене почуття вдячності. Не думав я тоді, не думав і згодом, наприкінці нашого приємного відпочинку, що скоро й трапиться та нагода віддячити мені, яку так полум'яно шукав Песка, що він жадібно вхопиться за неї і тим спрямує все моє життя в нове річище й до невпізнанності змінить мене самого.

Але так сталось. Якби я не пірнув по професора Песку, коли той лежав на ріні під водою, я б, найвірогідніше, ніколи не зробився учасником подій, що про них мовиться в цій повісті; я, певне, навіть імені не почув би жінки, що заволоділа всією моєю душею, стала метою всіх моїх поривань, провідною зорею мого життєвого шляху.

III

Схвильоване обличчя і збуджена поведінка Пески в той вечір, коли ми з ним зіштовхнулись біля хвіртки, сказали мені без слів, що скоїлося щось надзвичайне. Одначе годі було вимагати від нього негайного пояснення. Я міг тільки припустити, поки він обіруч тягнув мене до кімнат, що, знаючи мої звички, він прийшов до котеджу саме цього вечора, щоб зустріти мене напевне й розказати якісь дуже приємні вісті.

Ми вдерлися до вітальні страшенно грубо й галасливо, гірше бути не може. Мати сиділа біля відчиненого вікна, сміючись та обмахуючись віялом. Песка був у неї улюбленцем, ще й неабияким; яких тільки коників він не викидав — вона йому все пробачала. Люба матуся! Від тої хвилини, коли вона побачила професорову глибоку і вдячну відданість її синові, вона прихилилася до нього всім своїм серцем, не дивувала аніяким його чужоземним химерам, ба навіть не намагалася їх збагнути. Сестра моя Сара, дарма що молода, ставилася до Пески стриманіше. Вона цінувала належно його чудові душевні риси, але не приймала його так безоглядно, як мати. Як на її острів'янські поняття про доброзвичайність, професор постійно переступав межі

дозволеного, така вже була його вдача, але Сара не могла не обурюватись. Вона ніколи не могла приховати, як її вражала материна поблажливість до ексцентричного маленького чужоземця. До речі, я завважив, не тільки на прикладі моєї сестри, а й інших, що ми, молоде покоління, далеко не такі щирі й чулі, як більшість наших старших. Я часто бачу, як старі хвилюються, шаріються, заздалегідь смакуючи якусь невинну втіху, а внуки їхні при цьому лишаються незворушні та байдужі. Либонь, наші старенькі були свого часу щирішими дітьми, ніж ми. Невже це освіта забігла так далеко вперед, що ми нині хоч трішечки, а таки занадто освічені та виховані?

Не сміючи це стверджувати, я тільки зазначу, що в товаристві професора Пески мати здавалася куди молодшою за сестру. Так і цього разу: в той час як мати від щирого серця сміялася з нашого хлоп'яцького вторгнення до вітальні, Сара стурбовано збирала черепочки чашки — її професор скинув на підлогу, коли зірвався відчиняти мені двері.

— Я вже й не знаю, що було б, Волтере, коли б ти спізнився на часину, — сказала мати. — Песка ледь не ошалів з нетерплячки, а я — з цікавості. Професор приніс якусь чудесну новину, каже, що вона стосується до тебе. Але він безжально відмовився хоч натякнути на неї, поки не прийде його друг Волтер.

— От лихо — тепер зіпсовано сервіз! — промурмотіла Сара сама до себе, сумовито розглядаючи скалки.

А в цей час Песка в щасливому невіданні скоєного ним лиха завзято викочував велике крісло з кутка на середину кімнати, щоб зависочіти над нами у всій своїй ораторській величі. Повернувши крісло спинкою до нас, він скочив у нього коліньми і схвильовано звернувся з цієї імпровізованої кафедри до своєї пастви, що складалася всього з трьох душ.

— Отже, мої добрі-дороженькі, — почав Песка (він завжди казав «мої добрі-дороженькі», коли хотів сказати «мої шановні друзі»), — слухайте мене! Настала ця хвилина — я сповіщаю мою добру новину — нарешті я говорю.

— Слухайте, слухайте! — мовила мати, схвалюючи й цю професорову витівку.

— Мамо, — прошепотіла Сара, — ось зараз він розламає наше найкраще крісло.

— Я повернуся у своє минуле і я заволаю до найблагороднішого із смертних, — провадив Песка, палко вказуючи на недостойного мене через спинку крісла. — Я промовляю до того, хто знайшов мене мертвого на дні морському (через судому) і хто витяг мене нагору! А що я сказав, коли вернувся до життя і до одежі?

— Набагато більше, ніж годилося, — відказав я скількимога твердіше, бо коли заохотиш професора до цієї теми, то його почуття неминуче проллються потоком сліз.

— Я сказав, — наполягав Песка, — що моє життя належить моему дорогому другові Волтеру до кінця днів моїх, і так воно й є. Я сказав, що не заспокоюсь, поки не знайду нагоди зробити щось хо-ро-ше для Волтера. І до самого цього благословенного дня я не знав спокою. А нині, — закричав запальний чоловічок, — щастя переповнює мене і хлюпає через край! Адже, слово честі, присягаюсь душою, клянусь вірою — я нарешті зробив щось хороше і мені лишається тільки сказати одне слово: гарно-добре!

Тут, мабуть, варто пояснити, що Песка пишався своєю (на його думку) бездоганною англійською мовою, своєю англійською одежею, манерами і всім способом життя. Підхопивши кілька загальноживаних виразів, він до ладу й не до ладу пересипав ними свою мову, перетворював на складні слова, смакуючи їхнє звучання й не тямлячи їхнього значення, нанизував їх якимось по-своєму, зіштовхував і зливав їх водно, наче то був один-єдиний склад.

— Серед великосвітських лондонських домів, де я викладаю мову моєї вітчизни, — без передиху перейшов професор до свого так надовго відкладеного повідомлення, — є один, страшенно світський на великій площі Портленд. Ви ж знаєте, де це? Так, так — авжеж-еге ж. Чудовий дім, мої добрі-дорогенькі, а в ньому пречудова родина. Матінка — здорова та гарна, три дочки — здорові та гарні, двоє

синів — здорових та гарних, та батечко — найздоровіший та найгарніший з усіх. Він сильнючий купець і купається в золоті. Був колись красень, а зараз у нього лисина і два підборіддя, то вже й не красень. Але увага! Я втовкмачую тим дочкам божественного Данте і — ох, Свята-Діво-оборони-й-заступи! — ніякими словами не скажеш, який трудний божественний Данте цим трьом гарненьким голівкам! Та дарма, на все свій час, і що більше уроків, то краще для мене. Тепер увага! Уявіть собі, що сьогодні я навчаю тих трьох панночок, як завжди. Ми всі четверо спустилися в Дантове пекло — на сьомий круг. Але не в цім річ — усі круги однаковісінькі для трьох здорових та гарних панночок. Але на сьомому крузі мої учениці загрузли, і я, аби їх витягти, декламую, пояснюю, червонію з натуги, от-от лусну від даремних зусиль, коли це в коридорі зарипіли чоботи і входить Золотий батечко, той сильнючий купець із лисиною та двома підборіддями... Ха! Мої добрі-дороженькі, я ближче підійшов до діла, ніж вам здається. Маєте ще терпець? Чи ви вже сказали подумки собі: «А хай йому всячина! Песка так і не договорить сьогодні!»

Ми хором заявили, що нам дуже цікаво. Професор повів далі:

— А в руках у Золотого батечка — лист. Вибачившись, що перебиває житейсько-домашніми клопотами наші пекельні студії, він звертається до трьох панночок і починає, як усі ви англійці, з величезного «О». «О мої дочки, — промовляє сильнючий купець, — ось я маю листа від мого друга містера...» Ім'я вискочило в мене з голови, але дарма, ми ще повернемося до цього. Так, так — авжеж-еге ж. Так той батечко й каже: «Я маю листа від мого друга, містера... він просить мене порекомендувати вчителя малювання йому, в його маєток». Свята-Діво-оборони-й-заступи! Коли я почув ці слова, я ладен був кинутися Золотому батечкові на шию, аби тільки дотягся до неї, і довго-довго тримати його у вдячних обіймах! Але я тільки підскочив на стільці. Я сидів мов на голках, я весь палав бажанням забалакати, але прикусив язика і дав батечкові договорити. «Може, ви

знаєте, — каже цей грошовитий добродій, помахуючи листом, — може, ви знаєте, мої любі, такого вчителя малювання, якого я міг би рекомендувати?» Три панночки перезирнулись і відповідають (починаючи з незмінного «О»): «О ні, любий тату, але ось містер Песка...» Почувши своє ім'я, я не втерпів — думка про вас, мої добрі-дороженькі, вдарила мені в голову, наче кров прилила, я скочив, ніби хто штрикнув мене знизу, з-під землі, крізь сидіння списом, і звернувся до сильного купця чистісінькою англійщиною: «О любий сер, я знаю такого чоловіка! Найперший і найкращий на світі учитель малювання! Рекомендуйте його поштою сьогодні ж і посилайте з усім начинням (ха, ще один чисто англійський вираз!), посилайте з усім начинням хоч завтра!» — «Стривайте, стривайте, — каже батечко, — він чужоземець чи англієць?» — «Англієць, — відповідаю, — до самих кісток». — «А порядна людина?» — питається батечко. «Сер! — кажу я (бо це останнє запитання мене обурило, і я перестав бути з ним запанібрата). — Сер! Безсмертне полум'я геніальності палає в грудях у цього англійця, а головне, що воно палало і в грудях його батька!» — «Байдуже, — каже цей Золотий варвар-батечко, — хай він там буде хоч який геніальний, містере Песка. Нам тут, в Англії, не треба генія, коли з ним не йде попідручки порядність, — а коли вони разом, то ми раді, вельми раді! Чи може ваш друг подати рекомендаційні листи?» Я недбало помахав рукою. «Рекомендації? — кажу я. — Свята-Діво-Матір-Божа! Про що мова?! Та купи рекомендацій, повнісінькі теки рекомендацій, якщо хочете!» — «Вистачить однієї чи двох, — каже цей флегматичний багач. — Хай він надішле їх мені разом зі своєю адресою. І ще — стривайте, містере Песка! Перш ніж вам іти до вашого друга, я хочу щось вам передати для нього». — «Гроші! — обурено вигукую я. — Ніяких грошей, поки мій щирий англієць їх не заробить». — «Гроші? — дивується батечко. — Хто говорить про гроші? Я маю на увазі записку про умови роботи. Продовжуйте ваш урок, містере Песка, а я перепишу ті умови з листа мого друга». І сідає цей власник товарів та грошей за стіл, береться за перо, чорнило

й папір, а я знову сходжу в Дантове «Пекло» разом із трьома панночками. За десять хвилин записка готова, і батечкові чоботи порипіли геть по коридору. Від тієї хвилини — слово честі, присягаюсь душею, клянусь вірою! — я забув про все на світі. Всепереможна думка, що нарешті збулась моя мрія і що я можу прислужитися моєму другові, переповнює, п'янить мене! Як я витяг трьох панночок із пекла, як упорав інші свої справи, як проковтнув свій невеличкий обід — про все це я знаю не більше, ніж той, хто живе на Місяці. Досить мені знати те, що ось я тут із запискою сильнюючого купця, щедрий, як життя, полум'яний, як вогонь, і щасливий, як король! Ха! ха! ха! Гарно-гарно-гарно-добре!

І професор, махаючи конвертом над головою, закінчив свою довгу, багатослівну оповідь пронизливою пародією на англійське «ура!».

Ледве він замовк, як мати з блискучими очима, вся зашарівшись, підвелася з місця. Вона лагідно взяла й стисла руки маленького професора.

— Дорогий наш, добрий Песко, — мовила вона, — я ніколи не сумнівалася, що ви щиро любите Волтера, але тепер я переконалася в цьому більше, ніж будь-коли!

— Так, ми дуже вдячні професорові Песці за нашого Волтера, — додала Сара. Кажучи це, вона вже й підвелася була, мовби наміряючись, своєю чергою, підійти до того крісла, але, спостерігши, як пристрасно професор Песка обцілює руки нашій матері, насупилась і знов сіла на своє місце. «Якщо цей фамільярний чоловічок так поводитьсь з моєю матір'ю, то як же він поведеться зі мною?» Вираз обличчя іноді промовляє незгірше слів — не сумніваюсь, що Сара, сідаючи, думала саме так.

Хоч я був щиро зворушений бажанням Пески допомогти мені, перспектива такої роботи не дуже мене потішила. Коли професор облишив руки нашої матері, я тепло подякував йому за клопоти про мене й попросив дозволу прочитати записку його шанованого патрона.

Урочисто вимахуючи рукою, Песка вручив мені конверта.

— Читайте! — величаво проголосив він. — Запевняю вас, мій друже, що писання Золотого батечка промовляє само за себе суремним гласом!

Умови були викладені чітко, відверто й цілком зрозуміло.

Мене повідомляли, що, по-перше, Фредерік Ферлі, есквайр, власник маєтку Ліммерідж у Камберленді, шукає досвідченого вчителя малювання на три-чотири місяці. По-друге, обов'язки вчителя малювання будуть двоякі: навчати двох молодих леді мистецтва малювання аквареллю, а в години дозвілля впорядковувати коштовну колекцію малюнків, що належить господареві й постраждала від цілковитого занедбання. По-третє, вчитель повинен жити в Ліммеріджі; він буде на правах джентльмена; платня — чотири гінеї на тиждень. По-четверте і по-останнє: без рекомендацій, найдокладніших щодо особистих якостей і фахових знань, не звертатись. Рекомендації надіслати другові містера Ферлі в Лондон, він уповноважений скласти договір. Наприкінці записки були прізвище й адреса батька учениць професора Пески.

Звісно, умови були спокусливі, а сама робота, напевне, і легка й приємна. Пропонувалась вона мені на осінь — пору, коли я майже не мав уроків. І оплата, як підказував мені мій фаховий досвід, була напрочуд щедра. Я розумів усе це. Розумів, що мав би радіти, аби тільки пощастило здобути собі це місце. І все ж, прочитавши записку, я відчув нез'ясовну нехіть братися до цього діла. Я ще ніколи не зазнавав такого болісного розладу між чуттям обов'язку та бажанням — чи то пак дивним небажанням, як тепер.

— Ой, Волтере, твоєму батькові ніколи так не таланило! — сказала мати, й собі прочитавши записку та віддаючи її мені.

— Спізнатися з такою знаттю! — докинула Сара, гордовито випроставшись. — І що втішно, так це бути рівним із ними...

— Так, так, умови, що й казати, вельми спокусливі, — відказав я нетерпляче, — але, перш ніж посилати свої рекомендації, я хотів би трохи подумати.

— «Подумати!»! — луною відгукнулась мати. — Волтере, що це з тобою?

— «Подумати!»! — завторувала сестра. — Як ти можеш говорити такі несусвітні речі за таких обставин!

— «Подумати!»! — вступив професор із своєю арією. — А про що тут думати? Відповідайте! Чи це не ви нарікали на своє здоров'я, чи не ви мріяли про те, що називаєте «цілунком сільського леготу»? Ну так у ваших руках папір, що надає вам такі щедрі цілунки сільських леготів, — хоч би вам духу не забило за чотири місяці! Чи ж не так? І знов же — гроші. Ну, невже чотири гінеї на тиждень — це не гроші? Свята-Діво-Матір-Божа! Дайте ці гроші мені, й мої черевики зариплять, мов у Золотого батечка, примовляючи: «Ох, якого багатія ми носимо!» Чотири гінеї на тиждень! А на додачу ще й чарівне товариство двох молоденьких панночок! Більше того — вам буде й постіль, і сніданок, і обід, вас zalиватимуть англійськими чаями, пінявим пивом, і все це задарма! Ну, Волтере, мій дорогий-любий друже, хай вам абищо — це вперше в житті очі мої лізуть рогом, так я вам дивуюсь!

Але ні непідробне подивування матері, що не могла збагнути чудної моєї поведінки, ні захоплений Песчин перелік усіх моїх майбутніх благ не захитали безглуздої моєї нехиті їхати в маєток Ліммерідж. Я почав висувати всілякі дріб'язкові відмовки, та всі вони, на превелику мою досаду, були рішуче відкинуті. Тоді я спробував спорудити останню перешкоду: що ж буде з моїми лондонськими учнями, поки панночки Ферлі навчатися малювати з натури під моїм керівництвом? Але на жаль, очевидно було, що більшість моїх учнів роз'їдеться хто куди на осінь, а тих небагатьох, котрі зостануться в Лондоні, можна доручити одному з моїх колег, тим більше що я сам якось був його виручив за подібних обставин. Сестра нагадала мені, що цей добродій сам пропонував мені свою допомогу на той випадок, коли я захочу виїхати з міста; мати слізно просила мене відкинути пусту примху в ім'я мого власного блага та здоров'я, а Песка жалібно благав не вражати його в самісіньке серце відмо-

вою від першої послуги, яку він робить на віддяку за свій порятунок.

Ці умовляння дихали такою щирою любов'ю, що зворушили б кожного, хто має в серці хоч краплю доброти. Хоч я так і не зумів приглушити свого нез'ясовного упередження, та мені стало совісті добре себе присоромити подумки, і я, щоб суперечка закінчилася миром, поступився, обіцявши зробити все, що від мене вимагається.

Решта вечора минула в жартівливих балачках про моє майбутнє життя в товаристві двох молодих мешканок Камберленду. Надихнутий англійським грогом, від якого він захмелів за п'ять хвилин, Песка утвердився у своєму званні щирого англійця, проголосивши одну по одній кілька промов — і незліченну кількість гостів за здоров'я нашої матері, моєї сестри, за моє власне, а також містера Ферлі й двох молодих панночок, причому він тут-таки щоразу сам собі дякував від імені всіх нас.

— По секрету, Волтере, — довірчо казав мені мій маленький приятель, коли ми вдвох вертали додому, — я оце згадую про своє красномовство і пишаюсь. Душа моя от-от лусне від шанобливості! Одного чудового дня я таки виступлю у вашому славетному парламенті. Мрія всього мого життя — стати вельмишановним Пескою, членом парламенту!

Вранці я послав мої рекомендації на Портленд-Плейс.

Збігло три дні. Я вже тішився тихцем, що мої папери не справили, мабуть, належного враження. Та на четвертий день надійшла відповідь. Мене повідомляли, що містер Ферлі бере мене на службу і просить негайно виїхати в Камберленд. Усі необхідні вказівки щодо того, як мені добиратися, були чітко й турботливо викладені в приписці.

Знехотя я спакувався, щоб завтра вранці вирушити з Лондона. Надвечір, поспішаючи десь на гостину, до мене забіг Песка — попрощатись.

— Мої сльози, — весело сказав професор, — хутко висохнуть від грандіозної думки про те, що моя щаслива рука

дала перший поштовх вашій кар'єрі. Тож їдьте, мій друже! І ради бога, поки сонце сяє над Камберлендом (ще одна англійська приказка!), порайте своє сіно! Одружіться на одній з тих панночок, станьте членом парламенту, а як вилізете на щаблі влади, згадуйте, що все це зробив Песка, який зостався там, унизу!

Я спробував засміятися з моїм маленьким другом, але його прощальний жарт не поліпшив мені настрою. Він промовляв свої напучування, а мені чомусь щеміло серце. Коли Песка пішов, мені не лишалось нічого іншого, як піти в Гемпстед попрощатися з матір'ю та сестрою.

IV

Цілий день гнітила докучлива спекота, і вечір був похмурий, задушливий.

Матері й сестрі хотілося стільки всього сказати мені на прощання, і вони просили мене побути ще п'ять хвилин, та ще п'ять, тож була десь чи не опівніч, коли служниця замкнула за мною хвіртку.

Я ступив кілька кроків по найкоротшій дорозі до Лондона, а тоді став, вагаючись.

Великий повний місяць плив по темному, беззоряному небу, і горбиста місцевість виглядала дикою та загадковою в таємничому світлі місяця, от ніби це було за сотні миль від столиці. Повернутися так скоро в похмуру лондонську задуху — ні, нізащо! На душі мені було так тривожно; здавалось, як ляжу оце спати у своїй затхлій кімнаті, то й задихнуся. І я надумав: щоб довше побути на свіжому повітрі, зроблю якнайбільший гак, піду білою, в'юнкою стежиною поміж горбів і в Лондон потраплю через передмістя по Фінчлейській дорозі, додому доб'юся аж раннім прохолодним ранком із боку Ріджентс-Парку.

Я звільна ступав собі стежкою, радіючи божественній тиші та м'якій грі місячної світлотіні довкола. Поки я долав першу і найгарнішу частину мого нічного шляху, я просто

вбирав враження від довколишнього краєвиду, і думки мої ні на чому не затримувались, та й взагалі я, певне, ні про що не думав. Але коли кінчилися порослі вересом пагорби і я вийшов на дорогу, де було менше поживи для ока, мене помалу знов опосіли думки про близьку перемену в моєму житті. Доходячи до кінця дороги, я був весь у владі примхливих мрій про маєток Ліммерідж, про містера Ферлі й моїх майбутніх учениць, яких мені незабаром доведеться навчати мистецтва акварелі.

Я дійшов до перехрестя. Звідси дороги вели на чотири сторони: в Гемпстед, звідки я йшов, у Фінчлі, на захід і в Лондон. Я машинально звернув на останню дорогу.

Неквапливо йшов я безлюдним шляхом; пам'ятаю, гадав знічев'я, які з лиця ті молоді жительки Камберленду, — коли це вся кров моя захолола від легкого доторку чиеїсь руки до мого плеча.

Я вмить обернувся, стискаючи рукою ціпка.

Переді мною, серед дороги, серед битого шляху, от ніби вона виросла з-під землі чи спустилася з неба, стояла самотня постать жінки, з голови до п'ят убрана в біле. На її обличчі, оберненому до мене, німувало запитання, а рукою вона показувала на темну хмару, навислу над Лондоном.

Мене так потрясла її раптова поява серед ночі, в цьому безлюдному місці, що я не міг мовити й слова.

Дивна жінка перша порушила мовчанку.

— Чи це дорога на Лондон? — спитала вона.

Я уважно вглядівся в неї. Було близько першої години ночі. В місячному невиразному світлі я роздивився бліде молоде обличчя, худе й виснажене, великі, серйозні, сумовито-уважні очі, запалі щоки, нервовий, нерішучий рот, гостре підборіддя і легкі ясно-каштанові коси. В її манерах не було нічого нестриманого чи нескромного; вона здавалася врівноваженою і тихою, трохи печальною і ледь настороженою. Не зовсім леді, але й на пропащу не схожа. Голос, дарма що мовила вона лише кілька слів, звучав якось глухо та безживно; говорила вона дуже квапливо. В руці тримала сумочку. Її вбрання: капор, шаль, сукня — було все з білої і,

напевно, не з вельми дорогої тканини. Вона була худорлява, трохи вища середнього зросту. У всій її зовнішності й поведінці не проглядав ані найменший натяк на екстравагантність. Оце і все, що я зміг роздивитися при тьмяному світлі й за приголомшливо дивних обставин нашої зустрічі. Я так і не спромігся вгадати, хто вона, як опинилася цієї пізньої пори на цьому шляху? Я тільки був певен, що на моєму місці ніхто не побачив би нічого поганого в тому, що вона заговорила до чоловіка, хай навіть у підозріло пізній час і в підозріло пустельному місці.

— Ви чуєте? — перепитала вона, так само тихо й квапливо, але без будь-якого роздратування чи нетерпіння. — Я спитала вас: чи це дорога на Лондон?

— Так, — відповів я. — Ця дорога веде до Сент-Джонз-Вуду і до Ріджентс-Парку. Даруйте, що я не зразу відповів вам: мене трохи збентежила ваша раптова поява. Я й досі ніяк не можу це собі пояснити.

— Чи не думаєте ви, що я скоїла щось лихе, адже ні? Нічого лихого я не накоїла. Мене спіткала пригода... і я так потерпаю, що опинилася тут сама, так пізно... Чому ви підозрюєте мене в чомусь поганому?

Вона говорила з нез'ясовною серйозністю, стурбовано й навіть відступила від мене на кілька кроків. Я постарався заспокоїти її.

— Прошу вас, не думайте, ніби я в чомусь вас підозрюю, — сказав я. — Одне-єдине бажання я маю: допомогти вам, чим можу. Я тільки здивувався вашій появі на дорозі, адже за хвилину до того тут начебто нікого не було.

Вона обернулась і показала на дірку в живоплоті біля перехрестя чотирьох доріг.

— Я почула вашу ходу і сховалась, — пояснила вона. — Хотіла подивитись, що ви за людина, перш ніж заговорити до вас. Я боялася, вагалася, поки ви пройшли мимо. А тоді мені довелося підкрастися ззаду і доторкнутись до вас.

Підкрастися? Доторкнутись? А чом би не гукнути мене? Дивно, що й казати...

ЗМІСТ

Період перший

Починає оповідати Волтер Гартрайт, учитель малювання з Клементс-Інна.....	5
I.....	5
II.....	6
III.....	9
IV.....	18
V.....	27
VI.....	29
VII.....	35
VIII.....	43
IX.....	57
X.....	63
XI.....	72
XII.....	79
XIII.....	88
XIV.....	103
XV.....	111
Оповідь продовжує Вінсент Гілмор із Чансері-Лейн, повірник родини Ферлі.....	125
I.....	125
II.....	135
III.....	146
IV.....	157
Оповідь продовжує Меріан Голкомб (Уривки з її щоденника).....	163
I.....	163
II.....	182

Період другий

Оповідь продовжує Меріан Голкомб	203
I	203
II	218
III	234
IV	252
V	268
VI	280
VII	304
VIII	320
IX	335
X	354
Оповідь продовжує Фредерік Ферлі, есквайр, власник маєтку Ліммерідж	359
Оповідь продовжує Елайза Майклсон, економка Блеквотер-Парку	381
I	381
II	402
Оповідь продовжують різні особи	427
1. Звіт Естер Пінгорн, куховарки графа Фоско (записано з її власних слів)	427
2. Звіт лікаря	433
3. Звіт Джейн Гулд	434
4. Напис на надгробку	434
5. Звіт Волтера Гартрайта	434

Період третій

Оповідь продовжує Волтер Гартрайт	443
I	443
II	446
III	462
IV	471
V	484
VI	491
VII	497

VIII.....	511
IX	526
X.....	539
XI	558
Оповідь продовжує місіс Катерік	566
Оповідь продовжує Волтер Гартрайт.....	581
I.....	581
II.....	585
III	598
IV	605
V.....	612
VI	623
VII	630
Оповідь продовжує Ісідор Оттавіо Балдассаре Фоско	646
Оповідь закінчує Волтер Гартрайт	664
I.....	664
II.....	672
III	677